

**BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIGA TA'LIM BERISHDA
ELEKTRON RESURSLARNI YARATISH BILAN AXBOROT-TAHLIL
KOMPETENTLIGINI JORIY QILISH METODIKASINIG XUSUSIYATLARI**

S.X. Meyliyev

*Nizomiy nomidagi TDPU "Boshlang'ich ta'limda matematika va uni o'qitish
metodikasi" kafedrasida dotsenti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada, yurtimiz ta'lim tizimida bo'layotgan yuksak islohotlar, elektron ta'lim resurslarini yaratish bilan axborot-tahlil kompetentligini rivojlantirishni metodologik xususiyatlarini ta'lim tizimiga joriy qilish samaradorligi, hamda bu metodlarni joriy qilishni pedagogik va psixologik xususiyatlarini ahamiyati yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *elektron ta'lim resurslarini yaratish, axborot, texnologiya, intellektualizatsiya, ta'lim tizimi, fan, jamiyat, axborotlashtirish, modernizatsiyalash, kompetentli yondoshuv, innovatsion faoliyat, innovatsion texnologiyalar, pedagogik texnologiya, axborot texnologiyalar.*

Elektron ta'lim resurslarini yaratish bilan axborot-tahlil kompetentligini rivojlantirishni metodologik xususiyatlari ta'lim-tarbiya bilan bog'liq barcha sa'y-harakatlar ilm beruvchi, tarbiyalovchi, ziyo tarqatuvchi, turli yunalish mutaxassisleri, ustoz va murabbiylardan bilim oluvchi, tarbiyalanuvchi, umuman olganda, talabalar misolidagi shogirdlarning birgalikdagi aqliy va hamkorlikdagi yoki mustaqil mehnati, faolligi va ijodiy fikrlashidan iborat bo'lgan ko'p qirrali va murakkab jarayonlardir. Elektron ta'lim resurslarini yaratish dars va darsdan tashqari ishlarning samaradorligini oshirish masalalari ta'lim-tarbiya jarayonini ilmiy asosda yo'lga qo'yish va yangi pedagogik texnologiyalarni amalda qo'llash bilan uzviy ravishda bog'liq.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilariga elektron ta'lim resurslarini yaratish bilan axborot-tahlil kompetentligini rivojlantirishni metodologik xususiyatlarini ta'lim tizimiga joriy qilish ta'lim berishda innovatsion faoliyatni tashkil etish, pedagogik va psixologik jarayonlarga jumladan, ta'lim-tarbiya jarayonlariga yangilik kiritish va yangicha yondashuvlarni joriy etishdan asosiy maqsad o'qituvchilar va talabalar jamoasi hamkorligi izchilligini psixologik ta'minlash hamda uni aniq reja asosida va maqsadga yo'naltirilgan holda yo'lga qo'yishdan iboratdir. Bu ishda pedagogik-psixologik va tashkiliy masalalarning omixta yechimi talab etiladi. Shuni qayd etish lozimki, elektron ta'lim resurslarini yaratish bilan axborot-tahlil kompetentligini rivojlantirishni metodologik xususiyatlarini amalga oshirishda pedagogik innovatsiyalar ishtirokchilari innovatsiyalarning yuzga kelishi, namoyon bo'lishi va ularni boshqarish jarayoni qonuniyatlari haqida

metodologik, psixologik, pedagogik, texnologik bilimlarni puxta egallashlari lozim. Aks holda, axborot-tahlil kompetentligini rivojlantirish metodologik xususiyatlari samarali natija bermaydi.

Bizning fikrimizcha, elektron ta'lim resurslarini yaratish bilan axborot-tahlil kompetentligini rivojlantirishni metodologik xususiyatlari ta'lim tizimiga joriy etilayotgan innovatsion jarayonlarning samaradorligi hamda milliy dasturidagi talablarini bajarish ma'suliyati pedagogik innovatsiyalarni ishlab chiqish va joriy etish shart-sharoitlariga, ta'limning noan'anaviy va zamonaviy usullarini maqsadga muvofiq ravishda, oqilona va uzviy qo'llashga bog'liq. Ayrim hollarda samarali bo'lgan an'anaviy usullardan voz kechish holatlari sodir bo'lmoqda. Bu innovatsiyalarni tajribada sinalgan va ijobiy natija berib kelayotgan o'qitish metodikasiga qarshi qo'yishdek sezilmoqda. Shuning uchun ham an'anaviy ta'lim tizimidagi ijobiy tajribalar innovatsiyalarga birlashtirsalar ma'qul bo'lar edi. Hozirgi vaqtda elektron ta'lim resurslarini yaratish bilan axborot-tahlil kompetentligini rivojlantirishni metodologik xususiyatlari innovatsion texnologiyalarni qo'llashga bo'lgan qiziqish va e'tibor kundan kunga kuchayib bormoqda. Buning sabalaridan biri shu vaqtgacha ta'lim maqsadlari o'qituvchi-talabalarning faqat tayyor bilimlarni o'zlashtirib olishlariga qaratilgan bo'lsa, axborot-tahlil texnologiyalar ularni ijodiy faollikka, egallashi lozim bo'lgan bilimlarni o'zlari qidirib topishlariga, hatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatishi bilan bog'liqdir.

Elektron ta'lim resurslarini yaratish bilan axborot-tahlil kompetentligini rivojlantirishda asosiy vosita innovatsion texnologiyalar bo'lib ta'lim jarayonda o'qituvchi va talaba faoliyatiga yangilik ya'ni o'zgartirishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda interaktiv metodlardan foydalanishni taqozo etadi. Interaktiv metod ta'lim jarayonida qatnashayotgan har bir talabaning faolligiga, erkin va mustaqil fikr yuritishiga asoslanadi. Bu usullardan foydalanganda bilim olish talaba uchun qiziqarli hamda tusinarli mashg'ulotga aylanadi. Interaktiv usullar qo'llanilganda talabalar o'qituvchilar yordami va hamkorligida mustaqil ishlash ko'nikma va malakalariga ega bo'ladilar. Talabalar yangi bilimlarni ilmiy izlanish, tadqiqotchilik, tajriba-sinovlar o'tkazish asosida o'zlashtiradilar. Ilm orqali bilim olish tamoyiliga amal qilinadi. Ta'lim jarayoni qatnashchilari kichik guruhlarga bo'lingan holda ishlaydilar. O'quv topshiriqlari alohida holda bir o'quvchiga emas balki, kichik guruhning barcha a'zolariga beriladi. Kichik guruhlarning har bir a'zosi hissasini qo'shishga harakat qiladi.

Bu holat talabalarda jamoa tuyg'usini shakllantiradi va ularning faolligini orttiradi. O'qitish jarayonini tashkil etishning asosiy shakli o'tiladigan darslar hisoblanadi. Hozirgi paytda elektron ta'lim resurslarini yaratishda axborot-tahlil kompetentligini xilma-xil noan'anaviy darslarni shakllari joriy etilmoqda. Bunday darslar talabalarning ijodiy qobiliyatini o'stirish, aqliy salohiyatini kuchaytirish, ilmiy

dunyoqarashlarini kengaytirish va har bir yangilikni tez va to'la qabul qila olish ko'nikma va malakalarining shakllanishiga xizmat qiladi. Dars jarayonida elektron ta'lim resurslarini yaratish AKT texnologiyalarni qo'llash talabalarlarda ilmiy izlanishga qiziqishni kuchaytiradi, ijodkorlik va bunyodkorlik qobiliyatlarini rivojlantiradi. Natija egallangan bilim, ko'nikma va malakalar bir so'z bilan aytganda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kompetentlikni amaliy faoliyatda tatbiq etishni rivojlantiradi, shu bilan bir qatorda o'zlashtirish sifati oshadi.

Buning uchun o'qituvchi elektron ta'lim resurslarini yaratish mahoratli bo'lishi va mazmuniga qarab darsni to'g'ri rejalashtirishi, mashg'ulot davomida barcha ustozlarning faol va ongli ishlashlariga erishmogi lozim bo'ladi. Zero, ustoz-ta'lim islohotining bosh ijrochisi hisoblanadi. Bunda har bir o'qituvchini qisqa vaqt ichida juda katta miqdordagi axborot to'plamini o'zlashtirish qayta ishlash va amalda qo'llay olishga o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Uni hal qilishda o'qituvchiga o'qitishning an'anaviy usullari bilan birga zamonaviy axborot texnologiyalari, jumladan kompyuterlardan foydalanish yordam beradi.

Darsda elektron ta'lim resurslarini yaratish shu bilan bir qatorda kompyuterdan foydalanish o'qitish jarayonini qiziqarli olib borish, har bir talabaga individual yondashish imkonini beradi. Bunda, birinchidan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng imkoniyatlari orqali talabalarga juda ko'p bilim, fakt va ma'lumotlarni yetkazish mumkin bo'ladi. Ikkinchidan, o'qituvchining innovatsion reja, g'oya va o'y-fikrlarini to'laqonli amalga oshirish yengil va samarali tarzda kichadi. Bunday jarayonlar ayniqsa, informatika, matematika va kimyo ta'limida salmoqli o'rin tutadi.

Uzluksiz oliy ta'lim tizimida bilim oluvchi va tarbiyalanuvchilarni innovatsion texnologiyalar asosida o'qitish bilan cheklanib qolmasdan, kelajakda amaliy faoliyatlarida o'zlari elektron ta'lim resurslarini yaratish axborot-tahlil kompetensiyasini rivojlantirish innovatsion texnologiyalarni muvaffaqiyatli qo'llashlariga o'rgatishlik uzviylik va uzluksizlikni ta'minlashning asosiy vazifalaridan biri deb hisoblaymiz. Fanlar integratsiyasi evaziga sivilizatsiyaning eng noyob yutuqlari qo'lga kiritilmoqda. Insonning tashqi dunyoni va o'zligini anglashi, odam va jamiyat munosabatlarining yangi qonuniyatlarini bilib olish sodir bo'lmoqda. Ana shunday dialektik jarayonda ishlab chiqarishdek inson aql-zakovati bilan yo'lga qo'yilgan iqtisodiy hodisa yetakchi pozitsiyaga ko'tarilmoqda. Barcha sa'y-harakatlar insonning salomatligi, to'qligi va usti butligiga xizmat qilishi nazarda tutilsa, ta'lim jaryonida esa keng ko'lamli hayotiy elektron ta'lim resurslarini yaratishlik zarur va etarli hisoblanadi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'zining dunyoqarash, metodologik, aksiologik, gnoseologik, ontologik, praksiologik, gumanistik, ma'rifiy, kommunikativ, tanqidiy, integrative, prognostik va sotsiologik funksiyalari bilan

"PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION OF INTERDISCIPLINARY RESEARCH"

“olam-odam” munosabatlaridagi eng muhim va umumiy masalalar hamda muammolarni hal etishda qatnashuvchi falsafa va tabiiy fanlar yordamida to‘g‘ri va to‘laqonli, obyektiv tarzda va haqiqat ko‘zglasida sharhlash mumkin bo‘ladi. Odamning olamsiz, moddiy ne‘matlarsiz yashay olmasligi e‘tiborga olinsa, fan va ishlab chiqarishning unga qo‘shqanot vazifasini o‘tashi tushunarli bo‘ladi. Ana shu uzviylikda nimaning birinchi o‘rinda turishi haqida bahs yuritish mantiqsizlikdir. Olam-birlamchi, odam-ikkilamchi, ishlab chiqarish va fan esa odamning jismoniy va intellektual mahsulidir. Fan – ishlab chiqarishga, ishlab chiqarish-insoniyatga, inson esa olamning moddiy va ma‘naviy ravnaqiga xizmat qilganidagina maqsadga muvofiqlik sodir bo‘ladi. Bunday jarayonlar uchun elektron ta‘lim resurslarini yaratish orqali axborot-tahlil kompetetligini rivojlantirishni aks ettirish esa ancha murakkab tarzda amalga oshiriladi. Buning boisi, ta‘lim tizimining uzviyligi va uzluksizligi bilan bog‘liqdir. Ta‘limning an‘anaviy axborot beruvchi missiyasi orqali bunday ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va tashkiliy masalalarni yoritish to‘laqonli sodir bo‘lmaydi. Bo‘lajak boshlang‘ich o‘qituvchilari uchun elektron ta‘lim resurslarini yaratish orqali axborot-tahlil kompetetligini rivojlantirishni pedagogik va psixologik xususiyatlarini ochishda talabalar faoliyatining saroitlari, vazifalari, ularning hissiy jarayonlarida aks etadi. Bo‘lajak o‘qituvchining hissiyoti uning ichki dunyosini boyitadi va shu bilan bir qatorda innovatsion ta‘lim berish orqali ta‘limni samaradorligi oshiriladi va ularning idroki mustahkamlanib mazmun jihhatida yorqin va sifatli ta‘lim olib faollikga undaydi. Umuman olganda bo‘lajak o‘qituvchi o‘quv va jamoat vazifalarni bajarish uchun qaror qabul qilishi, qiyinchiliklarni yengish, o‘zini boshqarish juda katta ma‘suliyatni talab etadi. Shuning uchun bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining o‘zini boshqarish, kelajakda o‘qituvchi faoliyatini muvaffaqiyatli bajarishning psixologik zaminidir. Bo‘lajak boshlang‘ich o‘qituvchilarining psixik holati – bu psixikaning vaqtinchalik holati bo‘lib, pisixik jarayonlar kechishiga va shaxs xususiyatlari namoyon bo‘lishida ta‘sir ko‘rsatadi. Innovatsion ta‘lim berishda pedagogik va pisixolik holatlar, o‘quv faoliyatini mustahkamlanib bo‘lajak o‘qituvchilarning mustahkam hislatiga aylanib boradi. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchi faoliyatiga ta‘sir qiladigan holatlarni ikki guruhga ajratish mumkin:

Ijobiy	Salbiy
O‘ziga ishonish	O‘ziga ishonmaslik
Tetiklik	Charchash
Ko‘tarinkilik	Ikkilanish
Jamlanganlik	Qo‘rqoqlik
Faol harakatlarga tayyorgarlik	Parishonlik

Bo'lajak boshlang'ich sinflar uchun elektron ta'lim resurslarini yaratishda o'qituvchining ijobiy hissiy pedagogik va psixologik holatlarini qo'llab quvvatlashda o'qituvchining roli katta. Bo'lajak o'qituvchini tushinish, harakatlarning rejalili qilib o'ylanganligi ularda ijobiy psixik holatlarni saqlab qolishga yordam beradi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini pedagogik va psixologik holatlari, sabablari va mohiyatini bilgan holda innovatsion ta'lim olishi o'qituvchining kelajakda o'quvchilar faoliyatini boshqarish ta'lim sifatini mahsuldor bo'lishini kafolatlaydi.

Zamonaviy elektron ta'lim resurslarini yaratish bilan axborot-tahlil kompetentligini rivojlantirish metodikasi yordamida o'qituvch uchun sifatli ta'lim berish masalalarni amalga oshirish hamda ko'zlangan maqsadga erishish mumkin. Umuman, ta'lim va tarbiyada o'qituvch-talaba omili juda muhim komponent bo'lib, o'quv poligonlarida bo'shliq bo'lmasligini ta'minlaydigan qudatli kuch sifatida maydonga chiqishi zarur. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining umuminsoniy va milliy qadriyatlar negizidagi dunyoqarashi ilmiy va dunyoviy bilimlar bilan omixtalashtirilgan holatda ko'zlangan maqsadga erishiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdukadirov, A., Zakirov, S., Mamarajabov, O., Sayfulla, A. (2021, November). Conditions for the development of students' information competence in the aspect of the development of distance learning in the humanities. In 2021 International Conference on Information Science and Communications Technologies (ICISCT) (pp. 1-4). IEEE.
2. Bagbekova, L., Turg'unov D.T. Ta'limda axborot texnologiyalarining o'rne. Boshlang'ich ta'limni modernizatsiyalash jarayonlari: muammolar va echimlar //Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman materiali//Nukus 2019, 118-119-b.
3. Абдурахманова Ш. А. (2017). Развитие педагогической науки в Республике Узбекистан. Молодой ученый, (1), 428-430.
4. Uroкова, S. B. (2020). Advantages and disadvantages of online education. ISJ Theoretical & Applied Science, 9(89), 34-37.
5. Kholmuradovich, M. S. (2022). Improving the methodology of developing information technology for primary education teachers in the electronic learning environment. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(5), 256-259.
6. Мейлиев, С. (2023). Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida axborot-tahlil kompetentligini rivojlantirishning metodik tizim tuzilmasi, mazmuni va rivojlantirishning tashkiliy omillari. *Общество и инновации*, 4(2), 172-176.

7. Xolmuradovich, M. S. (2023). METHODOLOGY FOR DEVELOPING INFORMATION-ANALYTICAL COMPETENCE OF FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS. *World Bulletin of Social Sciences*, 18, 90-93.

8. Meyliyev, S., Nazarboyeva, I., Rasulova, S., & Soatova, Y. (2022). IXTISOSLASHGAN MATEMATIKA DARSLARIDA ANIQ INTEGRALLARGA DOIR TOPSHIRIQLAR. *Development of pedagogical technologies in modern sciences*, 1(6), 62-64.

9. Hayitov, A., & Xo'shboqova, F. (2022). Formation of communicative culture in primary class students based on an integrative approach. *Science and Innovation*, 1(7), 1028-1034.

10. Meyliyev, S., Xamidullayeva, M., Samandarova, M., & Abdullayeva, D. (2022). MUHAMMAD XORAZMIYNING "AL-JABR VA AL MUQOBALA HISOBI" KITOBI MATEMATIKA DARSLARIDA. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 1(7), 261-264.

11. Meyliyev, S., Mannopova, K., Ikromboyeva, M., & Jo'rayeva, L. (2022). ANIQMAS INTEGRALLARNI HISOBLASH USULLARI. *Академические исследования в современной науке*, 1(20), 14-17.

12. Meyliyev, S., Allamberganova, M., Majidova, S., & Ravshanova, I. (2022). INTEGRALNING BA'ZI TATBIQLARI. *Current approaches and new research in modern sciences*, 1(7), 33-35.

13. HAYITOV, A. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi.

14. Khayitov, A. I., Mirkholikova, C. K., Tursunova, M. B., & Baltamuratova, A. P. (2023). Pedagogical-Psychological Characteristics of Development of Reflective Competence of Future Primary Class Teachers. *Journal of Advanced Zoology*, 44(S-2), 1809-1818.

15. Khaitov, A. (2023). Integrated approach to teaching subjects of primary education. *European International Journal of Pedagogics*, 3(01), 27-32.

16. Meyliev, S. (2022). METHODOLOGICAL TRAINING OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM. *Science and Innovation*, 1(7), 535-543.

17. Meyliev, S. (2022). METHODOLOGICAL TRAINING OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM. *Science and innovation*, 1(B7), 535-543.